

El Camp, delimitació i potencialitats econòmiques

JOSEP MARIA ARAUZO

f
—
8

Sovint quan es parla de l'àrea de Reus-Tarragona, els mitjans de comunicació s'hi solen referir com la segona àrea metropolitana de Catalunya després de la de la conurbació de Barcelona. Ara bé, al marge d'aquesta mena de consideracions estadístiques sobre la grandària de les àrees metropolitanes, és cert que aquestes dues ciutats (i la resta de l'entorn) no constitueixen un

SÓN ELS SERVEIS TURÍSTICS DE SOL I PLATJA ELS MÉS SOSTENIBLES A LLARG TERMINI? ES PODRÀ COMPETIR AMB DESTINACIONS EMERGENTS COM TUNÍSIA, CROÀCIA O XIPRE?

espai isolat enmig del no res, sinó que pertanyen a un àmbit que tradicionalment s'ha anomenat el Camp de Tarragona o, simplement, el Camp. Al marge de la delimitació espacial d'aquest territori (ens hi referirem tot seguit), la realitat mostra com hi ha un conjunt de viles i comarques estretament integrades des de diversos punts de vista (els mercats de treball, les activitats de comerç al detall, l'oferta i la demanda de serveis edu-

catius i sanitaris o les relacions familiars o activitats de lleure, per exemple).

Tot plegat suposa que haguem de parlar d'un territori que cada cop més funciona en xarxa, on els ciutadans i les empreses que hi resideixen han assimilat una distribució espacial dels serveis, de forma que per a determinades activitats caldrà anar a Reus o a Tarragona; per a d'altres, a Cambrils; i per a unes altres, a Vila-seca, per esmentar algunes poblacions. Aquesta segmentació espacial de l'oferta de serveis comporta avantatges importants, en el sentit que d'aquesta manera s'eviten duplicitats innecessàries i s'aconsegueixen dimensions mínimes eficients per part dels organismes que els presten, cosa que incideix positivament sobre la seva qualitat i la seva sostenibilitat econòmica. De tota manera, no tot són avantatges en una distribució com ara aquesta, ja que si no existeixen xarxes de transport (públiques i privades) que articulin el territori de forma eficient, aquesta segmentació espacial dels serveis esdevé innecessària i infrautilitzada. En qualsevol cas, ens hi referirem més endavant.

DE NOMENCLATURES, DELIMITACIONS I NOUS ÀMBITS TERRITORIALS

Al cap i a la fi, què és el Camp? Quin és el seu centre? Perquè qualsevol territori, no ens enganyem, en té un (o més) de centre(s). En paraules de Violant i Simorra aquest centre és (era?) més aviat a Reus: “No dubtem que, al vaivé de gents de tot aquest semicercle de terreny que recull Reus, com si fos el vèrtex d’un ventall gegant, molt hi haurà ajudat, des de molt antic, el fet d’èsser el Camp una comarca del litoral. La mar, doncs, haurà atret sempre la gent de terra endins, malgrat que no hagi estat Tarragona aquest centre d’atracció, sinó Reus, més que cap altra població”¹.

I si ja és prou difícil saber quin és el centre, encara ho és més poder-ne delimitar la perifèria². Fins on arriba el Camp, doncs? Tradicionalment el Camp es limitava a les comarques de l’Alt Camp, el Baix Camp i el Tarragonès. Avui en dia, però, les fronteres semblen difoses, i prova d’això és la inclusió de les comarques del Baix Penedès, la Conca de Barberà o el Priorat en l’àmbit del Camp de Tarragona, tal i com ho estipula la delimitació territo-

rial utilitzada per la Generalitat. Aquest eixamplament del territori del Camp no és necessàriament dolent, al contrari, pot interpretar-se com una prova de les expectatives que genera el Camp, tot i que tampoc és necessàriament bo. Al cap i a la fi, aquest territori, com tots els altres, existeix en tant que realitat diferenciada en relació al seu entorn. I, per tant, si el Camp l’engoleix, l’entorn desapareix i, amb ell, el Camp.

És evident que comarques com la Conca de Barberà o el Baix Camp poden compartir (i patir) problemàtiques comunes com la manca d’infraestructures, mà d’obra poc qualificada, escassetat de serveis avançats a les empreses, etc., que demanen actuacions concertades, però no deixen de ser territoris bàsicament diferents.

Només cal fer un cop d’ull a quatre xifres per adonar-nos que no estem parlant precisament del mateix territori. El percentatge d’ocupats (2001) al sector primari, per exemple: davant del 4,2% de l’àmbit territorial del Camp de Tarragona, tenim el 8,8% de la Conca de Barberà o el 22,0% del Priorat. Si considerem el nivell del PIB per capita, per exemple, mentre el Baix Penedès representa

només el 86,9% del PIB mitjà a Catalunya, altres comarques com el Tarragonès eleven la xifra fins el 151,0%. Si ens referim al nombre total d'empreses existents el 2001, de les 28.718 del Camp de Tarragona, el 70,6% es concentraven a les comarques del Baix Camp i el Tarragonès. És més, davant d'una situació en què l'activitat econòmica i les persones mostren una forta tendència a la polarització en uns pocs municipis i comarques al voltant del nucli Valls-Reus-Cambrils-Vila-seca-Tarragona-el Vendrell, és necessària l'actuació dels poders públics per tal de reequilibrar el territori i de generar unes sinergies que afavoreixin comarques d'interior com ara la Conca de Barberà o el Priorat. Aquest no és un joc de suma zero on el benestar d'unes comarques s'aconsegueix gràcies a l'empobriment d'unes altres, sinó que tothom hi pot sortir guanyant. El problema és saber quin és el millor camí per arribar-hi.

és del 37%), la qual cosa ofereix unes possibilitats de creixement força elevades. Tot plegat mostra que estem parlant d'una àrea clarament dinàmica i amb unes perspectives de futur aparentment molt positives.

Al marge d'aquestes expectatives de futur, hi ha una particularitat d'aquest territori: la convivència entre dues activitats econòmiques que poden semblar incompatibles, com són la indústria petroquímica i el turisme. Molt sovint s'enceten debats públics sobre quina ha de ser l'opció estratègica del Camp i, per tant, cap a on s'han de prioritzar les actuacions públiques. De tota manera, entenem que aquesta reflexió sobre la compatibilitat / incompatibilitat hauria d'anar força més enllà i no centrar-se només en aquestes dues activitats i en la seva competitivitat d'acord amb la situació actual. Des d'aquesta òptica, les preguntes rellevants que cal formular haurien de ser les següents: Són els serveis turístics de sol i platja adreçats a un segment del mercat amb un nivell adquisitiu mitjà-baix els més sostenibles a llarg

Si es fan els deures el Camp pot ser un lloc millor per viure i no un indret que només actui de perifèria barcelonina.

L'ECONOMIA AVUI: CARACTERÍSTIQUES I PRIORITATS

Hem vist, doncs, com aquesta àrea que anomenem el Camp de Tarragona és un territori força divers, però al marge d'aquesta diversitat, cal destacar que és també (sobretot) un territori força dinàmic. I és que existeixen diversos indicadors d'aquest dinamisme: pel que fa a l'evolució de la població, per exemple, l'any 2001 la taxa bruta de creixement natural era la més elevada del conjunt d'àmbits territorials de la Generalitat de Catalunya (2,5 per cada 1.000 habitants); pel que fa a la demografia, en relació a la capacitat d'atracció de nous immigrants de la resta del país i de la resta de l'Estat, el Camp de Tarragona també és l'àrea amb una major taxa d'immigració interna (43,0 immigrants per cada 1.000 habitants), la qual cosa pot ser fàcilment interpretada arran de l'atractiu del territori en base al seu potencial de creixement econòmic³; constitueix un altre indicador d'aquest dinamisme el fet que bona part del sòl industrial no estigui ocupat (en concret, l'ocupació del sòl net

termini? Podran aquests serveis competir en preus amb altres destinacions emergents com ara Tunísia, Croàcia o Xipre? És aquesta indústria petroquímica la que genera més recursos al territori? L'opció ha de ser la d'un model industrial poc connectat amb les empreses locals o la d'un altre amb una capacitat clara d'arrossegament sobre el teixit empresarial? Entenem que són aquestes les preocupacions reals del territori, més que no pas els efectes estètics d'unes fumeres o la disputa de sòl per fer-hi hotels o *racks* de petroli.

ARA TOCA FER ELS DEURES

Un cop hem presentat una anàlisi de què és el Camp de Tarragona des d'una òptica bàsicament econòmica⁴, ara toca plantejar què cal que sigui o, dit d'una altra manera, cap on ha d'anar. En aquest sentit, considerem que cal plantejar tot un seguit d'objectius en matèria de política econòmica. Uns objectius que, tal i com plantejaven nombrosos autors, en l'àmbit local s'haurien de

centrar en l'optimització dels recursos disponibles per part de les empreses i les administracions públiques, el desenvolupament harmònic, sostenible i respectuós amb el medi ambient, la integració dels col·lectius socials més desafavorits, l'increment de la qualificació dels treballadors i, en general, en la millora del nivell de vida dels ciutadans.

Aquests plantejaments (que, no cal dir-ho, són força obvis), poden dur-se a la pràctica de maneres molt diverses. Així, en l'àmbit de les infraestructures, cal, d'una vegada per totes, establir un centre intermodal de mercaderies amb connexions amb l'Aeroport de Reus, el Port de Tarragona i la via fèrria d'alta velocitat; també és necessari involucrar la iniciativa privada en el finançament d'infraestructures susceptibles de generar guanys d'eficiència a les empreses del territori, entre altres motius perquè l'experiència ens mostra com el desenvolupament d'aquest territori s'ha basat més en l'esforç dels agents privats que no pas en el dels agents públics, en un context de dèficit fiscal que escanya l'economia productiva catalana; a més a més, és clau que el conjunt del Camp sigui una àrea econòmicament integrada

i, sens dubte, això passa per millorar la mobilitat de mercaderies i persones (tant en vehicle privat com en transport públic, una assignatura pendent al Camp i que, malauradament no s'ha pres mai seriosament per part de les administracions públiques); aquesta millora de la mobilitat, a més, passa per configurar una xarxa ferroviària apta per a desplaçaments de curta distància entre les principals àrees urbanes del Camp i no únicament per esquarterar el territori amb vies d'alta velocitat que el travessen sense incidir positivament sobre la qualitat de vida dels ciutadans.

Pel que fa a l'àmbit de suport a les empreses del territori, l'existència d'una instal·lació com la del Tecnoparc a Reus ha de suposar no únicament la captació d'activitats intenses en tecnologia sinó que, a més a més, ha de generar unes economies d'aglomeració que repercuteixin positivament sobre les empreses del territori, n'incrementin el nivell d'eficiència, n'afavoreixin la internacionalització dels mercats i permetin, en síntesi, un increment de les rendes generades i, per extensió, del nivell de vida dels ciutadans. És justament en relació a la generació de coneixements i a la transmissió d'aquests

vers el sector privat que les administracions públiques han de posar les bases per a una entesa fluïda entre les empreses i la Universitat Rovira i Virgili, i per afavorir els processos de *spin-off* (empreses creades a partir de projectes de recerca dins de la universitat), un àmbit d'actuació cada cop més important al conjunt d'Europa. Ara bé, al marge de les activitats tecnològicament més innovadores, també és important no deixar de banda els factors competitiu més "tradicionals", com són els polígons industrials. En aquest sentit, no n'hi ha prou en activar el sòl industrial existent i no dedicat a aquests usos (per afavorir l'increment de la competència), sinó que també s'ha de garantir que l'oferta de sòl industrial s'adeqüi a les necessitats de les empreses, alhora que s'evita que la destinació de sòl a usos industrials estraniguli el creixement urbanístic de les ciutats del Camp.

I, finalment, en l'àmbit de formació, si les empreses del Camp volen ser competitives dins d'un món cada cop més globalitzat és bàsic que centrin les seves estratègies a disposar d'una mà d'obra altament qualificada,

polígon industrial
Mas de les
Ànimes

un factor de producció que no és precisament sobrer al Camp. I és que aquesta és una responsabilitat compartida, tant pel que fa a les administracions públiques per dotar la població d'un nivell de formació adequat a l'entorn econòmic, com pel que fa a les empreses per dotar els seus treballadors dels coneixements específics que calen a l'interior de l'empresa.

Tot plegat suposa que si els ciutadans, les administracions públiques i les empreses fan els deures (i no necessàriament en aquest ordre) el Camp pot ser, d'aquí a uns anys, un lloc millor per viure i no un indret que només actuï de perifèria barcelonina, sinó on hi hagi de debò unes dinàmiques de lideratge territorial i de referència, en l'àmbit nacional, de determinades activitats. Això últim implica trencar un conjunt de tòpics (massa estesos) sobre les bondats de la qualitat de vida al Camp, com si això fos l'únic factor important i, sobretot, com si aquesta fos la distribució territorial de l'activitat que més ens convé: a la capital, els serveis avançats i la

generació de coneixement; a la resta de comarques, la qualitat de vida i el paisatge. Sincerament, no crec que ens convingui ser la Florida de Catalunya (amb tot el que això comporta), sinó que nosaltres, modestament, ens estimàriem ser la Suècia de Catalunya... però amb sol.

¹ Violant i Simorra, R. (1955): *Etnografia de Reus i la seva comarca*, Ed. Altafulla, Barcelona, edició facsímil de 1990.

² A Burgueño, J. (2003): *Història de la divisió comarcal*, Rafael Dalmau Editor, Barcelona, hi ha una interessant i erudita revisió de l'existència del Camp de Tarragona com a entitat territorial diferenciada. Així, el reusenc Pere Gil i Estadella en la seva obra de geografia de Catalunya (1600) divideix Catalunya en un total de 27 comarques (val a dir que el país era una "mica" més sencera que no pas ara, atès que incloïa la Catalunya Nord) i, referint-se al Camp diu (Burgueño, 2003, p. 20): "La 25 se nomena lo Camp de Tarragona; [...] y abraça molt de las muntanyas en la part mediterrànea; en particular las terras junt al priorat de Carthoyxa, y junt al monestir de Poblet, que és de monjos de St. Bernat, pujant envers Sagarra. Y així comprèn tot lo Arcabisbat". En canvi, un segle després Josep Aparici redacta una descripció geogràfica de Catalunya (1708) on el Camp de Tarragona apareix de forma separada de comarques com ara la Conca de Barberà, el Priorat o el Penedès. Per tant, els límits del Camp de Tarragona han estat tradicionalment diversos.

³ En aquest sentit, cal destacar com la posició capdavantera del Camp de Tarragona no ho és únicament en termes relatius, sinó que el 2001 presenta, en termes absoluts, el major saldo migratori positiu de Catalunya.

⁴ Una anàlisi força detallada (i recent) del Camp de Tarragona pot trobar-se a González, F. i Oliveras, J. (2003): *Ordenació del territori i sostenibilitat al Camp de Tarragona*, Fundació Josep Recasens, Reus.

Josep Maria Arauzo Carod

Professor d'Economia Aplicada

Grup de Recerca d'Indústria i Territori – Departament d'Economia – Universitat Rovira i Virgili